

mellan kunskapskrafterna, till följe hvaraf förståndet förmår att ordna och sammanbinda sinnessnas, minnets och inbillningskraftens föreställningar. *Hafva sitt sunda f. Vara vid sitt fulla f.*, hafva sina själsförmögenheter i godt behåll. *Bruka sitt f.*, döma, urskilja rätt. *Bringa någon till f.*, förmå någon att rätt bruka sitt förnuft. *Emot f-et*, säges om det, som enligt förnuftet ej kan existera; omöjligt, orimligt, onaturligt. *Öfver f-et*, säges om det, som af förnuftet ej kan förklaras, men dock icke är omöjligt. (Bibl.) *Taga sitt f. till fånga*, ej erkänna förnuftets högsta afgörande i andliga ämnen, utan underkasta sig trons lydnad. — *Syn.* Förstånd, Vett. — *b)* Ett rätt bruk af förståndet och viljan. *Handla med f., utan f.* — *Syn.* Se *Klokhet*. — *2)* (i filosofisk mening) *a)* Förmågan att sluta, göra slutsatser. — *b)* Förmågan att göra sig föreställningar om föremål, som ligga utom sinneverldens område, men höra till det oändligas och evigas, d. v. s. Förmågan af idéer. *F-et är vårt inre öga, organet för det osynliga, för anden.* — *Jfr.* *Förstånd*.

FÖRNUFTIG, a. 2. 1) (om person) *a)* Begåfvad med förnuft. *Menniskan är en f. varelse, men djuren äro oförnuftiga.* — *b)* Som rätt brukar sitt förnuft. *Hon är ett ganska f-t fruntimmer. Jag ber dig, var f.* — *Syn.* Se *Klok*. — *2)* (om sak) Som innebär, uttrycker, tillkännagifver ett rätt bruk af förnuftet. *En f. tanke, handling, åtgärd. F-a ord, råd, föreställningar.* — *Syn.* Se *Klok*.

FÖRNUFTIGHET, f. 3. Egenskapen att vara förnuftig (i alla bem., men isynnerhet i bem. 2). *F-en af dessa råd lär ingen kunna neka.* — *Syn.* Se *Klokhet*.

FÖRNUFTIGT, adv. På ett förnuftigt (bem. 2) sätt, med förnuft, med klokhet. *Gå f. till väga. Handla f.* — *Syn.* Se *Klokt*.

FÖRNUFTSENLIG, a. 2. (om sak) Enlig, öfverrenstämmande med förnuftet. — *Syn.* Förnuftig. — *Förnuftsenslighet*, f. 3.

FÖRNUFTSGRUND, m. 3. Grund, skäl, som stöder sig på förnuftet. — *Syn.* Förnuftsskäl.

FÖRNUFTSKUNSKAP, f. 3. (fil.) Kunskapen om det öfversinliga. — *Motsats:* Förståndskunskap.

FÖRNUFTSLÄRA, f. 1. Se *Logik*.

FÖRNUFTSLÖS, a. 2. Som saknar förnuft. Säges både om person och sak. *F. menniska. F-t handlingssätt.* — *Förnuftslöshet*, f. 3.

FÖRNUFTSRELIGION, förnuftsreligion, f. 3. Religion, som stöder sig endast på förnuftet, ej på uppenbarelse. Kallas äfv. Naturlig Religion. — *Motsats:* Uppenbarad Religion.

FÖRNUFTSSKÄL, n. 3. Se *Förnuftsgrund*.

FÖRNUFTSSLUT, n. 3. (log.) Se *Syllogism*.

FÖRNUFTSSTRIDIG, a. 2. Som strider emot förnuftet. *F. slutsats. F-t handlingssätt.* — *Syn.* Oförnuftig, Oförståndig, Oklok. — *Förnuftsstridighet*, f. 3.

FÖRNUFTSTRO, m. sing. (fil.) Tron på Gud och sjärens odödlighet, såsom utgörande resultatet af förnuftets verksamhet i fråga om dessa föremål. — *Motsats:* Förståndstro.

FÖRNUFTSÖFNING, f. 2. Sådan öfning, som tjenar att skärpa förnuftet.

FÖRNUMSTIG, förnumstigg, a. 2. Brukades fordom allmänt i samma mening som Förnuftig, men användes nu endast i skämtsamt ton, både om person och sak, i bemärkelsen af: Småförståndig, småvis, småklok. *Se f. ut. En f.*

min. — *Förnumstighet*, f. 3. — *Förnumstigt*, adv.

FÖRNYA, förny'a, v. a. 1. 1) Göra liksom ny, gifva ny kraft, liflighet, giltighet åt något, som rönt afbrott eller råkat i glömska. *F. vänskapen med någon. Våren f-r hela naturen. F. ens sorg, smärta. F. sin öfver, uppmärksamhet. F. minnet af något. F. en gammal förordning, ett bruk. F. en traktat, ett förbund med någon.* — *Syn.* Uppfriska, Upplifva. — *2)* Åter börja; upprepa. *F. en process, ett löfte, sina tacksägelser.* — *F. sig*, v. r. o. *F-s*, v. d. 1) Blifva ny, ombytas. *Denna församling f-r sig* ell. *f-s* till hälften hvarje år. — *2)* Åter börja, upprepas. *Kölden f-r sig. Hans smärta f-s* hvar dag.

FÖRNYANDE, n. 4. Handlingen, hvarigenom något förnyas.

FÖRNYELSE, f. 3. 1) Se *Förnyande*. — *2)* (teol.) Den H. Andes nådeverk, i hvilket han genom ordet och altarets sakrament hos den rättfärdiggjorda människan upphäver syndens värde och återställer Guds beläte.

FÖRNÄM, förnä'm, a. 2. 1) *a)* Som är af högt stånd. *En f. man. Den f-a världen. Vilja synas f.* — Brukas i plur. ofta substantivt: *De F-e.* — *b)* (om sak) Som röjer, att man verkligen tillhör de högre stånden. *En f. hållning. F-t utseende.* — *2)* (fam.) *a)* (om person) Som gerna vill gifva sig ansende af att tillhöra de förnäma. *Han är nu så f., att han ser sina förra vänner öfver axeln.* — *2)* (om sak) Som röjer önskan att vilja anses tillhöra de f-a. *F. gång, min, blick.* — *Syn.* (för de båda sednare bem.) Se *Högmodig*.

Anm. Har i komp. *Förnäm* och i superl. *Förnämast*, hvilket sednare i sammandragen form bildar ett nytt adjektiv, *Förnämst*; jfr. detta ord.

FÖRNÄMHET, förnämhet, f. 3. Egenskapen att vara förnä'm (i alla bem.). *a)* *Hela hans person röjer verklig f.* — *Syn.* Rang, Högt stånd, Stånd, Ädel börd. — *b)* *Den f., hvarmed han nu behandlar sina fordnä vänner, är odräglig.* — *Syn.* Se *Högmod*.

FÖRNÄMITET, ---tét, f. 3. (fam. skämtv.) 1) Egenskapen hos en person att vilja synas förnä'm, eller hos en sak, att röja en sådan önskan. — *Syn.* Förnämhet (bem. 2). — *2)* (mest i plur.) Förnä'm person. *Många f-er voro bjudna.*

FÖRNÄMLIG, förnämmligg, a. 2. Brukas endast i kompar. *Förnämligare*, under följande bem.: 1) Som är af högre stånd, högre värdighet. — *2)* Utmärktare, bättre. Är äfven i kompar. numera föråldradt.

FÖRNÄMLIGAST, adv. superl. (af föregående) Framför allt, i främsta rummet. *Han förtjenar alla loford, f. derföre att . . .* — *Syn.* Se *Isynnerhet*.

FÖRNÄMLIGEN, adv. (mindre brukl.) Se *Förnämligast*.

FÖRNÄMST, förnämst, a. 1. (egentl. sammandragen form af *Förnämast*, superl. af *Förnäm*) 1) Som i stånd, rang eller värdighet är den förste. *Han var den f-a personen i sällskapet.* Brukas ofta substantivt, t. ex.: *Den f-e i hela sällskapet var exellensen N. De f-e i landet, i staden.* — *Syn.* Högst. — *2)* (om sak) Som har högsta värde, vigt, betydelse; mest gällande. *Müll-f-a nöje. F-a orsaken var, att . . . Det skall blifva min f-a omsorg, att . . . Sveriges f-a författare.* — *Syn.* Först, Främst, Hufvudsakligast, Störst.